

Múzeum a Jázmin utcában

Páratlanul érdekes helytörténeti magángyűjtemény a Józsefváros életéről

Micsoda érdekes, regénybe illő rezervátumai, furcsaságai, különös hangulatú zúgai és különös emberei vannak még a mi szép, fejlődő Budapestünknek! Néhány lépésnyire a forgalmas-zajos Üllői úttól egy darabot még megőrzött az idő az öreg, divatjamúlt Józsefvárosból, szűk, macskakövekkel kirakott, kisvárosi utcáival, ahol Rezeda Kázmérok tovasurranó árnyékai rebbennek föl a hancuzó gyermekzsivajra. Mintha Krúdy keresztelte volna el *Jázmin* utcának a kis kertekben megbúvó házak sikátorát, minden francia parfümök alapanyagának virágát nyújtva át galáns hódolatul.

Ennek a Jázmin utcának 9-es számú házában él kerék hetven év óta a három *Stippek* testvér. Szórakozásuk, hobbjuk, szenvedélyük szűkebb pátriájuk szeretetéből született. A nővér özvegyasszony, a két fivér nem hozott asszonyt a házhoz. Talán azért, mert nem találtak olyan élettársra, aki társuk lett volna munkás, szorgalmas életüket betöltő szenvedélyükben? Mert ez az otthon élenkvirágú leanderfákkal, folyondárokkal, lugasokkal övezett kertjével, filagóriájával együtt *valóságos múzeuma, egy darabja a régi Józsefváros történetének, életének.* Fekete rigók nemzedékei rakják fészüket a dús, biztonságos folyondárok vasos indái közé s egyikük-másikuk olyan bizalommal van az ember iránt, mint a szobában nevelt törpe papagáj.

A három testvér közül az egyik *Stippek József* — saját szavai szerint, nyugdíjas építőipari dolgozó — ebben a házban jött a világra s nem is lakott soha máshol, kivéve a katonaság éveit. Megemlíti, hogy ő volt az első világháború első sebesültje; már a katonavonaton érte egy puskáját kipróbáló, ittas őrmester eltévedt golyója. De ez a katonadolog nem mentette meg attól, hogy felgyógyulása után a tűzvonalba ne kerüljön. Az egyik *családi levéltári dossziéból*, egy cipődobozból előkerülnek a gondosan megőrzött, rózsaszín tábori levelezőlapok, amiket sűrűn küldözgetett haza. S fényképekkel teli albumok illusztrálják az 1914—1918-as évek egyetlen emberi életre sűrített eseményeit. Az egyik kórházi ágyon látjuk *Stippek Józsefet*, amint betűket fest egy fakeresztre. A mindig tevékeny fiatal ember, mint felsőiparisoktól végzett építész, megtanulta a szép betűk rajzolását. A beszercebányai tábori kórház betegágyán sok-sok bajtársának nevért írta fejfákra, fakeresztekre. Elkészítette a saját fejfáját is, melynek használatára szerencsére nem került még sor. Szerencsére, mert *Stippek József* ezt megelőzően és azóta is belülről jövő, önzetlen érdeklődéssel kutatja föl és gyűjtögeti a családjára és szűkebb pátriájára, a Józsefvárosra vonatkozó adatokat, emlékeket. Több mint félszázad alatt *olyan páratlanul érdekes, egyedülálló gyűjteményt* rakosgatott össze, példás gondossággal, megindító rendszeretettel, melytől ha megismerünk és egy kissé belemerülünk, úgy érezzük, mintha egy eleve sodrású, józsefvárosi átirású Balzac-regény lapjai tárulnának föl előttünk s nyitnák meg a Józsefváros letűnt világát.

Rengeteg figura mozog ebben a regényben, ebben a józsefvárosi »emberi komédiában«. Vannak közöttük érdekes, markáns egyéniségek, családalapító ősök; szürke statiszták, kemény, dolgos, magabiztos családapák, feszesderekű, szorgalmas, munkabíró asszonyok, akik gyermekeik gondos nevelése és a háztartás ellátása mellett férjük oldalán is megfogták a munkát. Vezetették az üzleti könyveket, segítettek bort, sört mérni, ha a vendéglőben sok volt a vendég, s odaálltak a mézárásokban a hús-vágó tőke mellé.

A *Stippek-család* sokrétű, sokszínű gyűjteményében egy Ausztriából a XVIII. század végén jött, s Pesten letelepedett iparos-kereskedő család élete hullámzik. A *dédapa* 1780-ban cserél hazát, batyujában bőrbe, pergamenbe kö-

tött régi kiadású Bibliákat hozott magával. Fia, aki már Pesten született, 1825-ben Bécsből hozta az olvasnivalót, az érzelmes románokkal együtt egy ma már ritka könyvet is, az 1851-es kiadású *Erinnerungen aus dem Honvedleben-t.* A ház kisasszonykái pedig felvedve osztrák származásukat magyar könyvekkel szórakoztak a Bach-korszak alatt. (Sok jel mutat arra, hogy talán éppen ez az.) Még koruk leányiszíveket dobogatót íróját sem eredetiben, hanem magyar fordításban olvasták, mint erre *A kereskedelmi tanácsos leánya (Commerzialsrat Tochter)* című *Marlitt*-regény 1863-ban megjelent s *Stippek* kék által megőrzött példánya utal. A Brunner-familia levelezéséből, számadáskönyveiből kitéjük, hogy otthon ugyan németül beszéltek, de érezni magyarul éreztek.

Az sem lehet véletlen, hogy mikor a *Stippek* testvérek nagyapja, *Brunner József* 1862-ben kinyitotta vendéglőjét az Üllői út 19 alatt, cégerül az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat városát választotta s kiírta: »*Philadelphia városához*«. Ugyanebben az évben Brunner nagyapja 9 éves kisfiát születésnapjára zsinóros magyar ruhával lepte meg — s józsefvárosi Ankerschmidt lovaghoz illően —, a ruhához tartozó kis csizmákra ezüst sarkantyút vevett. Mindössze három lámpás világította meg akkortájt az Üllői utat, az egyik éppen a Philadelphia Városához címzett vendéglő előtt. A kis ezüst-sarkantyúkkal együtt ezt a múltszázadi ritka, közvilágítási emléket is megőrizte az ezerszínű *Stippek-gyűjtemény*, a régi vendéglő több relikviájával együtt. Itt vannak a virágformájú, fűvott üveg, biedermeier gyertyatartók, itt van *egy tréfás harangjáték, mely mindig megkondult, ha a törzsasztalnál füllettett valaki.* Ez idő tájt került a Brunner-házba (mely akkor, mint az unikumként fennmaradt és megőrzött pesti utcaszámot mutatja »*Mathias Platz 9*« alatt volt) egy romantikus zenélő képóra. *Stippek József* szerint a festmény *Marco Bozzaro* görög szabadságharcost ábrázolja, aki 1822-ben a Pindos-hegy alatt áldozta életét, akárcsak Byron, a görög szabadságerő. A festményt *Batthyány Kázmér* rendelkezése egy velencei művész festette s a kép szerepelt az Iparegylet 1846-os kiállításán. (Mindezt *Stippek József* búvárkodta, ásta ki a feledésből és bizonyítja írásos, nyomtatásos adatokkal.) Egy másik zenélő óra *Zrinyi kirohanását* örökítette meg, azzal az érdekességgel, hogy *a szigetvári hős a képen Rákóczi arcában jelenik meg.*

Az idő elvégzi munkáját a régi tárgyakon s a patinával együtt bájos romantikába burkolja a leghétköznapibb tárgyakat, az élet jelentéktelen apróságait, a mindennapok tartozékait. Ezzel nem azt akarjuk mondani, mintha a *Stippek-gyűjteményből* hiányoznának a művészi értékek, a régi faragott-festett szobrok, a jó bútorok, a márkás porcelánok. De ezek egymagukban nem tennék egyedülállóvá a sajátos józsefvárosi múzeumot. Ennek a gyűjteménynek értékét nem a nagybecsű *művészi ritkaságok* adják meg, hanem az a temérdek családi és helytörténeti vonatkozású emlék, mely egy egész évszázadot ölel föl. Lejátszódik itt előttünk egy népes család élete, hétköznapjaival és ünnepeivel, látjuk milyen porcelánokkal, üvegekkel terítették száz éven át a józsefvárosi polgárok, milyen cifra papírokat raktak a torták alá. Milven kézimunkákat hímezték, kötöttek, horóltak egy évszázad alatt tevékeny asszonyi kezek, milyen levélpapírokra vetették közlendőiket, milyen bélyeget ragasztottak a borítékokra (450 darabból áll például a levélborítékgyűjtemény); légiónyi bórönd, útitáska őrzi az utazások emlékeit, nem is említve a rengeteg vasúti-, villamos-, *lovassút-jegyet*, a báli és evéb vígasságokra invitáló meghívókat, az esküvői és eljegyzési kártyákat s a 167 darab régi gyufacímkét.

Változatos korpépet vetít elénk a gyűjtemény, azt is megtudjuk, kik voltak tiszteltük, csodálatuk tárgyai (Kossuth-képek, iratok, falragaszok, Jókai Szűz utcai házának alaprajza, kapukulcsa, Jókai öngyűjtője. Laborfalvi Róza karkötője stb.).

A család életére vonatkozó emlékeken kívül összegyűjtöttek minden adatot, adalékot, ami az 1832-es *örvitz józsefvárosi történetére* vonatkozik s ettől a kortól kezdve a szabadságharcot át a felszabadulás utáni időkhöz nemegyszer forrás értékű képek, okmányok vetítenek fényt a Józsefváros történetére.

Az emlékek másik csoport-

Gulácsy Lajos: Szerelmespár, amellyel a művész édesanyja a *Stippek*-boltban fizetett

ja régi mesterségek, iparok szerszámaikat őrzi. Van közöttük egy teljes kádár műhely, minden tartozékával, azonkívül fából faragott házacskák, épületek, miniatűr templomok, melyekből akár egy falut is fel lehetne építeni. Több nemzedék gyermekeserege szórakozott vele.

Vendéglősök, kádárok, hentesek szerepelnek a Stippek-családfáján. Egyik közülük a század elején a magyar művészet egyik legönfeláldozóbb »mamá«-jának, *Gulácsy Lajos édesanyjának* mérte a fertály húsokat. S bizony a legendás, bánatosszívű *Gulácsy-mama* gyakorta üres pénztárcával indult el hazulról, a Rigó utcából. De kellett a táplálék, *Lajoska* szerette a húst, s ilyenkor *a mama fiának egy-egy rajzát tette le a mézárások puldjára.* Egy öreg lábából kerülnek elő a húsrá váltott színes *Gulácsy-rajzok*, egy parányi, táiat ábrázoló olajképpel együtt. Közöttük a most itt először nyilvánosságra kerülő *Szerelmespár.*

A városrendezési tervek szerint a *Jázmin utca* is lebontásra kerül. Ma még nem tudni, mikor kezdik meg egy modern, új Jázmin utca alapjainak lerakását. De a *Stippek* testvérek már most gondoskodtak kincset érő józsefvárosi gyűjteményük biztonságba helyezéséről. Amúgy is mindig a múzeumnak szánták, s most az egész gyűjteményt, hiánytalanul a *Nemzeti Múzeum gondjaira bízta*k. Tudják, hogy a legiohob, a leghivatottabb hely fogja továbbra is megőrizni.

Ők is kiköltöznek majdan a családi fészekből, a leanderek, folyondáros, árnyas kertben fészkelő rigócsaládokkal együtt. Egy zokszót sem ejtenek emiatt. Fontos, hogy a gyűjteményt biztonságba helyezték s mindhárman olvan bizalommal néznek a jövőbe, mint a körülöttünk ugrádozó, papagájszelid rigók. Igényük csupán annyi, hogy földszintes lakást szeretnének a Jázmin utcai otthonért cserébe.

Dutka Mária